

Хаботнякова П. С.,
викладач кафедри англійської філології і перекладу
Київського національного лінгвістичного університету

МЕТОДИКА КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВАЛЬНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ БІБЛІЙНИХ ОБРАЗІВ- СИМВОЛІВ У МІСТИЧНИХ ТРИЛЕРАХ

Анотація. Статтю присвячено методиці когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблійних образів-символів у містичних трилерах. Пояснюються етапи методики когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблійних образів-символів у містичних трилерах на матеріалі творів Френка Перетті.

Ключові слова: біблійний образ-символ, методика когнітивно-прагматичного дослідження, містичні трилери, Френк Перетті.

Постановка проблеми. Робота присвячується методиці когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблійних образів-символів у містичних трилерах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші розвідки в цьому напрямі здійснені в попередніх публікаціях [1, с. 207–209; 2, с. 144–146], проте вони мали низку недоліків, оскільки нами не був врахований комплексний парадигмальний підхід, який базується на методах, методиках і процедурах аналізу, які використовуються в дискурсології, лінгвопоетиці і когнітивній прагматиці, що свідчить про актуальність даного дослідження.

Метою статті є визначення методики когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблійних образів-символів у містичних творах Френка Перетті.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

надати актуальне тлумачення поняття «біблійний образ-символ» у сучасній когнітивно-прагматичній парадигмі;

пояснити етапи методики когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблійних образів-символів у містичних трилерах на матеріалі творів Френка Перетті.

Об'єктом дослідження є методика когнітивно-прагматичного дослідження; *предметом* – лінгвальна репрезентація біблійних образів-символів. Дослідження проведено на матеріалі творів Френка Перетті.

Виклад основного матеріалу. Методика комплексного аналізу лінгвальної репрезентації біблійних образів-символів (далі – БОС) у містичних трилерах передбачає поетапне проведення дослідження.

Перший етап – використання загальнонаукових методів *індукції* і *дедукції*, емпірико-теоретичних методів *аналізу* і *синтезу*, а також методів *дискурс-аналізу*, зокрема критичного *дискурс-аналізу* і *контент-аналізу*, для ознайомлення із християнським світобаченням, утіленим у біблійному дискурсі.

Дискурс-аналіз та *контент-аналіз* текстів Святого Письма (Біблії), енциклопедичних словників, словників релігійних символів, біблійних довідників, теологічних праць, присвячених історії християнства та конфесій, уможливує визначення особливостей християнської релігійної картини світу, тлумачення біблійних образів-символів і розкриття їхнього символічного підґрунтя в християнській релігійній картині світу. Такий комплексний аналіз уможливує розуміння основ християнства, а також дозволяє ідентифікувати біблійні образи-символи безпосередньо в художньому тексті.

На **другому етапі** відбувається аналіз художнього дискурсу та жанру містичного трилера в системі жанрів на прикладі англійськомовних текстів містичних трилерів Френка Перетті. Застосування методологічної бази літературознавства, зокрема *біографічного*, *філологічного*, *компаративного*, *культурно-історичного* методів та загальнонаукових методів *спостереження*, *опису*, *систематизації* і *зіставлення*, дозволяє визначити

Рис. 1. 1. Типологія біблійно маркованих контекстів

специфіку творчої манери американського християнського новеліста Френка Перетті як неперевершеного творця сучасних містичних трилерів.

У результаті літературознавчого аналізу творчості Френка Перетті окреслено матеріал дослідження – 5 англійськомовних містичних трилерів загальним обсягом 2 383 сторінок.

Третій етап – застосування методів лінгвопоетичного аналізу, зокрема інтерпретаційно-текстового і контекстуального аналізу містичних трилерів Френка Перетті з метою виокремлення текстових фрагментів – **біблійно маркованих контекстів** (далі – БМК), в яких реалізовано біблійний образ-символ шляхом безпосередньої (прямої або непрямої) номінації, оскільки аналіз саме текстових фрагментів надає можливість з'ясувати, яким чином біблійні образи-символи беруть участь у реалізації творчого задуму письменника, естетично впливають на адресата повідомлення в художньому тексті.

У результаті проведення суцільної вибірки з аналізованих 5-ти художніх текстів загальним обсягом 2 383 сторінок виокремлено 1 764 БМК.

Характер контекстуального втілення біблійних образів-символів зумовлює типологію БМК, які розрізняються за адресат-адресантною спрямованістю й обсягом.

За адресат-адресантною спрямованістю, тобто хто саме вживає біблійні образи-символи – сам автор під час опису подій та характеристики персонажів або самі персонажі у власному мовленні, – розрізняємо відповідні БМК:

а) контексти, в яких біблійні образи-символи вживає сам автор, – авторські біблійно марковані контексти (далі – АБМК), наприклад: *John was ready to receive the Lamb, he was ready to find Jesus, and as he called on the name of the Lord, he could even see a lamb, small, gentle, spotless and white, right there in front of him, right on the other side of the prayer rail, so close he could have reached out and touched its nose. He was later told he'd had a vision, but at that moment he thought there really was a lamb in the church, as real as anything. The Lamb of God, like Pastor Thompson said. It was so real then, so long ago. It was a moment that truly stirred his soul* [5, с. 9];

б) контексти, в яких біблійні образи-символи вживає персонаж, – персонажні біблійно марковані контексти (далі – ПБМК), наприклад: *Tals mi led and shook his head in wonder. "Redemption. It will never cease to thrill me"* [4, с. 441].

Залежно від обсягу БМК, в якому достатньо повно розкривається зміст БОС, виділяємо такі типи контекстів:

а) пропозитивний БМК, обсяг якого дорівнює одному реченню, наприклад, пропозитивний БМК із твору «Візит» («*The Visitation*»): *God was testing me just as he tested Abraham, to see if I would obey* [6, с. 167]. Біблійний образ-символ довіри Богу за будь-яких обставин, виражений антропонімом *Abraham* (*Авраам*), художньо втілюється у творі Ф. Перетті для створен-

ня образу людини, яка довіряє Богу та слідує Його волі за будь-яких обставин.

б) композитні БМК, обсяг яких охоплює кілька речень, які створюють один абзац, наприклад, композитний БМК із того самого твору: *Mrs. Kenyon continued, "Surely I have heardthy praises, and I receive the masas weet-smelling savor. Continue to praise me, and I will walk in your midst. Drink of my Spirit, and I shall grant you a mighty increase on this island <...>"* [6, с. 103]. Тут реалізовано біблійний образ-символ спілкування з Богом, який виражено антропоморфною метафорою *Drink of my Spirit* – «пити від Божого духа».

в) комплексні БМК, обсяг яких виходить за межі одного абзацу в розкритті значення БОС, його комунікативної спрямованості, наприклад, у комплексному БМК із містичного трилеру «Клятва» актуалізується біблійний образ-символ *dragon* (*дракон*) (*The Oath*) "*The dragon knows where you are. He can come after you, tear you apart, and eat you while you're sleeping*".

"*I doubt he could get in here,*" Steve said, looking at all the precautions Charlie was taking. "*I don't know. Maybe he can. Harold says – I mean, I've heard – the dragon can go anywhere. He's like a ghost. He's not really alive; he just floats around, and he can disappear. You can't stop him*".

"*He's not a ghost,*" Steve insisted. "*He's a big, dumb animal, and somebody's been lying to you.*" That kind of talk scared the man. "*No! Don't talk that way! The dragon'll know*" [3, с. 413–415]. У біблійному дискурсі дракон інтерпретується як метафорична назва диявола. У Ф. Перетті дракон – це біблійний образ-символ гріха та його шкідливих наслідків. Дракон являє собою гріх, його видно всюди, це тварюка, яка все нищить навколо себе. Письменник використовує такі стилістичні прийоми, як гіпербола (*the dragon can go anywhere*) і образне порівняння (*He's like a ghost*).

Застосування контекстуального аналізу виокремлених БМК продемонструвало, що контексти, визначені за адресат-адресантною спрямованістю (авторські і персонажні), різні за обсягом. Якщо обсяг авторських БМК може варіюватися від одного речення (пропозитивні БМК) до абзацу (композитні БМК) і більше (комплексні БМК), то для персонажних БМК більш характерними є пропозитивні БМК, і рідше – композитні БМК; комплексні БМК майже відсутні (табл. 1.2).

Четвертий етап – це вилучення із біблійно-маркованих контекстів із містичних трилерів Френка Перетті біблійних образів-символів і надання лінгвальної характеристики їх художнього втілення.

Застосування загальнонаукових методів індукції і дедукції, емпірико-теоретичних методів аналізу і синтезу, а також спеціальних лінгвістичних методів аналізу, зокрема семантичного, компонентного і дескриптивного, надало можливість виокремити із 1 764 біблійно маркованих контекстів 100 біблійних образів-символів.

Таблиця 1.2

Кореляція типів біблійно маркованих контекстів

Тип БМК за обсягом	Тип БМК за адресат-адресантною спрямованістю				Разом	
	Авторські		Персонажні			
	Кількість	Частка (%)	Кількість	Частка (%)	Кількість	Частка (%)
Пропозитивні	312	17,69	587	33,28	899	50,96
Композитні	238	13,49	343	19,44	581	32,94
Комплексні	234	13,27	50	2,83	284	16,1
Разом	784	44,44	980	55,56	1 764	100

Лінгвальна характеристика художнього втілення БОС здійснена шляхом *семантичного* і *лінгвостилістичного* аналізу лінгвальних засобів номінації БОС із метою визначення структурно-семантичних характеристик лінгвальних репрезентантів біблійних образів-символів (далі – ЛРБОС), а також наявності / відсутності семантичної транспозиції в їхньому значенні. У результаті *семантичного* аналізу характеру номінації ЛРБОС розподілено на три групи: засоби однокомпонентної, двокомпонентної і багатокомпонентної лексико-семантичної номінації БОС.

Подальший розподіл ЛРБОС здійснено за різними критеріями. За структурно-семантичними характеристиками серед засобів однокомпонентної лексико-семантичної номінації БОС виділяємо власні назви і загальні іменники, а серед засобів дво- і багатокомпонентної номінації БОС – різні структурні типи вільних словосполучень. *Стилістичний* аналіз ЛРБОС дозволив охарактеризувати їх за усталеністю переносного значення і виділити три групи: біблійні фразеологізми, засоби метафоричної номінації і засоби метонімічної номінації.

Наступні етапи дослідження – **п'ятий і шостий** – це аналіз когнітивно-прагматичних параметрів художнього втілення біблійних образів-символів у містичних трилерах Френка Перетті.

Застосування загальнонаукових методів *індукції* і *дедукції*, емпірико-теоретичних методів *аналізу* і *синтезу*, а також спеціальних методів когнітивно-прагматичного аналізу, зокрема *конверсійного* і *функціонально-прагматичного*, дозволило розробити типологію мовленнєвих актів реалізації біблійних образів-символів і визначити комунікативну спрямованість прямих і непрямих іллокутивних мовленнєвих актів (п'ятий етап), а також розробити типологію прагматичних (перлокутивних) ефектів реалізації біблійних образів-символів, акцентуючи увагу на успішному перлокутивному ефекті й умовах успішності та неуспішному перлокутивному ефекті і чинниках, що його зумовлюють (шостий етап).

Висновки. Отже, алгоритм застосування методики комплексного дослідження когнітивно-прагматичного аспекту лінгвальної репрезентації біблійних образів-символів у художньому тексті можна узагальнити в такій послідовності шести етапів:

- 1) аналіз християнського світобачення, втіленого в біблійному дискурсі;
- 2) аналіз художнього дискурсу на прикладі англійськомовних текстів містичних трилерів Френка Перетті з метою визначення специфіки творчої манери американського християнського новеліста;
- 3) аналіз контекстуального втілення біблійних образів-символів у текстах містичних трилерів Френка Перетті і виокремлення біблійно маркованих контекстів для виявлення додаткових смислів, що акумулюються в біблійних образах-символах;

4) аналіз характеристик лінгвальних репрезентантів біблійних образів-символів за структурно-семантичними ознаками (засоби однокомпонентної, двокомпонентної і багатокомпонентної лексико-семантичної номінації БОС) та за усталеністю переносного значення (біблійні фразеологізми, засоби метафоричної номінації і засоби метонімічної номінації);

5) аналіз мовленнєвих актів реалізації біблійних образів-символів і визначення комунікативної спрямованості прямих і непрямих іллокутивних мовленнєвих актів; 6) аналіз прагматичних (перлокутивних) ефектів реалізації біблійних образів-символів і визначення чинників їхньої успішності або неуспішності.

Література:

1. Хоботнякова П. Методика дослідження когнітивно-прагматичного аспекту біблійних образів-символів у жанрі містичного трилера (на матеріалі творів Френка Перетті). Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». Острого: Вид-во НаУОА, 2018. Вип 1 (69). Ч. 2. С. 207–209.
2. Хоботнякова П. Методи лінгво-поетичного аналізу у дослідженні біблійних образів-символів у містичному трилері (на матеріалі творів Френка Перетті). Південний архів: збірник наукових праць. Філологічні науки. Херсон: Вид-во Херсонського державного університету, 2018. Вип. LXXIII. С. 144–146.
3. Peretti E. Frank. The Oath. Word Publishing, 1995. 545 p.
4. Peretti E. Frank. Piercing the Darkness. Crossway books, 1989. 441 p.
5. Peretti E. Frank. Prophet. Crossway books, 1986. 376 p.
6. Peretti E. Frank. The Visitation. West Bow Press, 2003. 600 p.

Хоботнякова П. С. Методика когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблейських образів-символів в містических трилерах

Анотація. Стаття посвячена методике когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблейських образів-символів в містических трилерах. В статті об'яснюються етапи методики когнітивно-прагматичного дослідження лінгвальної репрезентації біблейських образів-символів в містических трилерах на матеріалі произведений Френка Перетті.

Ключевые слова: біблейський образ-символ, методика когнітивно-прагматичного дослідження, містическі трилери, Френк Перетті.

Khabotniakova P. The methodology of cognitive-pragmatic study of biblical image-symbol in mystery thriller

Summary. The article covers the methodology of cognitive-pragmatic study of biblical image-symbol in mystery thriller. The article describes the stages of the methodology of cognitive-pragmatic study of biblical image-symbol in mystery thriller based on Frank Peretti novels.

Key words: biblical image-symbol, methodology of cognitive-pragmatic study, mystery thriller, Frank Peretti.